

Kyläyhteisöt turvaamaan palveluita ja elinvoimaa maaseutualueille

Virkkula Outi, Aro Päivi, Karlström Jukka, Mikkonen Ilkka

18.4.2018 ::

Alueiden kehittäminen on muutostilassa. Vastuuta on avattu julkiselta sektorilta aluetoimijoille. Puhutaan paikallisesta hallinnasta. Maaseutualueilla kyläyhteisöt ovat jo reagoineet ja organisoituvat eri tavoin. Erityisinä tavoitteina on turvata peruspalvelut kylässä sekä kehittää kylän toimintaa ja elinvoimaa muutosten virtauksissa.

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

MAASEUTU 2020

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Johdanto

Maaseutualueet ovat kiinteä osa suomalaista yhteiskuntaa ja menestystarinaa (kuva 1). Tämä tarkoittaa, että erilaiset kansalliset ja maailmanlaajuiset kehityslinjat muokkaavat myös maaseutuja. ^[1] Esimerkiksi parhaillaan käynnissä oleva valtakunnallinen maakunta- ja soteuudistusprosessi puhututtaa ja herättää huolta. Useissa kyläkeskuksissa on aktivoitunut kehittämään paikallisratkaisuja oman alueen hyvinvoinnin ja lähipalveluiden turvaamiseksi ^{[2] [3]}. Tässä artikkelissa tehdään katsaus suomalaisten kylien ja erityisesti Pohjois-Pohjanmaan kyläyhteisöjen toimintaan. Tavoitteena on tunnistaa ja tunnustaa kyläyhteisöjen potentiaali maaseutualueiden elävöittäjinä, kehittäjinä ja palveluntarjoajina.

KUVA 1. Maaseutualueet ovat kiinteä osa suomalaista yhteiskuntaa ja niiden erityinen voimavara rakentuu yhteisöllisyyden pohjalle (kuva: Wim Pauwels)

Kylien erityinen voimavara on yhteisöllisyys

Kyläyhteisötoiminta on paikkaperustaisesti (eng. place-based) organisoitua ja se rakentuu paikkojen monimuotoisuuden, paikallisten olosuhteiden ja tarpeiden pohjalta [2]. Tyypillinen esimerkki kyläyhteisötoiminnasta ovat kyläyhdistykset ja -seurat, joiden erityinen tehtävä on vahvistaa paikallista identiteettiä ja arvostusta. Lisäksi ne mahdollistavat monenlaista aktiviteettia sekä osallistuvat usein myös laajempaan alueelliseen kehittämistyöhön [2] [3] [4]. Tunnetuimpia tällaisia alueellisia yhteistyöfoorumia ovat muun muassa Leader-toiminta, Suomen Kylät ry ja Pohjois-Pohjanmaan Kylät ry.

Maaseutualueiden erityinen voimavara rakentuu yhteisöllisyyden pohjalle [5]. Kylätoimintaa on harjoitettu niin kauan kuin kyliä on ollut olemassa. Erilaisilla talkoilla on tuotettu yhteistä hyvää, ja vastavuoroisuus on ollut keskeinen kannustin talkoihin osallistumisessa. Elävää kylätoimintaa ovat omalta osaltaan olleet kehittämässä kansalaisjärjestöt, kuten vapaapalokuntatoiminta, maamies- ja urheiluseurat, raittiusyhdistykset ja nuorisoseurat. Eri kehitysvaiheiden myötä kylätoiminta on vakiintunut kiinteäksi osaksi suomalaista maaseutupolitiikkaa. [6]

Kulmala (2017) arvioi, että kylissä tehdään vuosittain 4,5 miljoonaa talkootuntia [7]. Epäilemättä suomalainen kylätoiminta on ollut menestystarina, ja kyläyhdistyksillä on ollut keskeinen rooli kylän toiminnan, osallistumisen ja elinvoimaisuuden edistäjinä ja ylläpitäjinä [3]. Nykyään Suomessa arvioidaan olevan yli 3 000 kyläyhdistystä ja noin 890 kylätoimikuntaa. Lisäksi useat muut yhdistykset tukevat ja toteuttavat kylien kehittämistä. Kaiken kaikkiaan kylätoimintaan arvioidaan osallistuvan noin puoli miljoonaa ihmistä eri toimintatasoilla. [7]

Aktiiviset kylät saavat paljon aikaa

Pohjois-Pohjanmaan maakunta on seitsemän seutukunnan ja yhteensä 29 kunnan muodostama aluekokonaisuus, jossa toimii yhteensä noin 300 kylää [8]. Suurin osa näistä kylistä löytyy internetistä tai Facebook-yhteisösovelluksesta, joissa jaetaan tietoa, markkinoidaan tapahtumia ja palveluita. Osissa kyliä toiminta on monimuotoista, aktiivista ja vakiintunutta, toisissa organisoitumista ja yhteistyön mahdollisuuksia vielä harjoitellaan. Järjestettävät tapahtumat kiinnittyvät tyypillisesti kalenterivuoden eri teemoihin, kuten laskiaisriehat ja joulun ajan tilaisuudet. Myös monenlaiset kilpailut houkuttelevat kyläläisiä ja lähialueen asukkaita osallistumaan kylän toimintaan. Pohjois-Pohjanmaan kylien toiminnallinen painotus tukee Suomen kylätoiminnan yleistä profiilia [4].

Useat Pohjois-Pohjanmaan kyläyhdistykset harjoittavat pienimuotoista liiketoimintaa ja varainhankintaa. Käytänteet kylissä vaihtelevat ja myyntituloa saadaan usein erilaisista kannatustuotteista. Myytävänä on muun muassa t-paitoja ja kauppakasseja kylälogolla, samoin kylähistoriikkeja ja -kalentereita. Kylätaloa vuokrataan tilaisuuksien ja juhlien pitopaikaksi. Myös muita kyläyhdistyksen hallinnoimia kiinteistöjä ja omaisuutta vuokrataan. Joissain kylätaloissa toimii sesonkiaikoina kyläkioski tai -kauppa, kirpputori ja kahvila. Kylätalo on tärkeä kohtaamispaikka kyläläisille. Se on maaseutualueiden eräänlainen nykyajan monitoimikeskus [9].

Osassa kyliä on tehty myös mittavia ratkaisuja peruspalveluiden säilyttämiseksi. Eskolan kylä Keski-Pohjanmaalla on toteuttanut niin sanottuun monituottajuusmalliin perustuvia palveluita. Yhteisöllisestä palvelutuotannosta kylässä vastaavat Eskolan kyläyhdistys ry, Osuuskunta Nelikatataja, kylän kehitysyhtiö Eskolan kehitys Oy, kyläpalveluyritys Eskolan kyläpalvelu Oy sekä vanhempainyhdistys HanhiKukko ry. Kokonaisvastuu toiminnan kehittämisestä on kyläyhdistyksellä ja keskinäisestä työnjaosta päätetään tilanne- ja tapauskohtaisesti. [2] Omaehtoisuus ja määrätietoisuus kuvaavat myös Raahen kaupunkiin kuuluvaa Alpuan kylää, jossa on perustettu Harjun Lähivoima -osuuskunta tuottamaan palveluita ja luomaan työpaikkoja lähialueen asukkaille. Toistaiseksi osuuskunnan palvelutarjontaan kuuluvat päiväkotitoiminta, kotityö- ja tilanvuokrauspalvelut. [10]

Kylien palvelutarjonta organisoituu ja monimuotoistuu osaksi muita hyvinvointipalveluita

On nähtävissä, että julkisen sektorin vastuu palveluiden tuottajana muuttuu entisestään. Puhutaan yhteisesti jaettavasta vastuusta, jossa kolmannen sektorin ja paikallisyhteisöjen rooli korostuu. [2][3] Tällöin esimerkiksi kylien erilaiset vihreän hoivan ja voiman Green Care -palvelut voivat toimia osana laajempaa alueellista hoito-, kuntoutus- ja kasvatustarjontaa. Kylät nähdään tuottamassa iäkkäiden tuki- ja virkistyspalveluita sekä työkykyä ylläpitäviä työhyvinvointipalveluita. Erityisesti kaupunkien läheisten maaseutualueiden ennakoitua hyötyvän ikääntyvän väestön kasvavasta palvelutarpeesta. [11]

Hyvinvointipalveluiden tuottaminen kyläläisten voimin edellyttää uudenlaista tapaa ajatella, arvioida ja asemoida kylän potentiaali palveluntarjoajana myös muille kuin kyläläisille. Rinne-Kosken ym. (2017) tutkimus Etelä-Pohjanmaan kylätoimijoista osoittaa, että kylissä on kiinnostusta uudenlaiseen rooliin. Kylältä löytyvä kokemus yritystoiminnasta luo pontta uudenlaiseen toimintaan, joka edellyttää organisoitumista, sitoutumista, suunnitelmallisuutta ja pitkäjänteisyyttä. Tällöin toiminta, palveluntarjonta, ei voi rakentua vapaaehtoisuuteen eikä vain tiettyjen avainhenkilöiden aktiivisuuteen. ^[3] Kattilakoski ^[2] esittää kylien palvelutuotantoon organisoitumismuodoksi Eskolan kylän monituottajuusmallia. Lisäksi tarvitaan aktiivista yhteistyötä ja keskustelua kunnan ja lähikylien kanssa. Samoin tarvitaan tietoa yhteiskunnallisesta yrittäjyydestä ja osuuskunta-toimintamallista, strategian laadinnasta sekä rahoitus- ja tukimekanismeista toiminnan käynnistämiseksi ^[3].

Pohdintaa

Esimerkkikylien aktivoituminen alueensa palveluiden turvaajana tukee väittämää käynnissä olevasta siirtymävaiheesta, muutostilasta, joka korostaa kansalaisen osallisuutta ja ruohonjuuritason politiikkaa. Julkisen sektorin hallinta on vaihtumassa yhteistoiminnassa tapahtuvaksi hallinnaksi ^[2]. Tällainen toiminta vahvistaa maaseutualueiden muutoskestävyyttä erilaisten paikallisten, alueellisten ja globaalien virtausten ja verkostojen konteksteissa ^[4]. Kuten Rinne-Koski ym. (2017) lyhytsanaisesti toteavat, kylien on reagoitava, mikäli ne haluavat pysyä elinvoimaisina ^[3].

Oulun ammattikorkeakoulun [KASKU – Kasvua ja hyvinvointia kulttuurista ja luonnosta](#) -hankkeessa ^[12] arvioitiin kylien mahdollisuuksia tuottaa kulttuuri- ja luontolähtöisiä työhyvinvointipalveluita. Selvityksessä todetaan, että palveluiden erityisyys rakentuisi tällöin maaseudun hiljaisuuden, luontoympäristön ja kiireettömyyden kokemuksiin. Potentiaalisia asiakkaita olisivat lähialueen pk-yritykset. Sellaisenaan tämän tyyppinen toiminta tukee maaseudun elinvoimaa, mahdollistaa asiakasvirtaa kyliin myös sesonkiaikojen (esimerkiksi kesälomat) ulkopuolella sekä edistää ympärivuotisen liiketoiminnan kehittämistä. Kyllillä on paikallinen tieto oman ja lähialueen kulttuuri- ja luontolähtöisistä palveluista ja yrittäjistä. Työhyvinvointipalvelut voitaisiin integroida osaksi laajempaa palveluiden kokonaisratkaisua monituottajuusmallin mukaisesti. Yritysmäinen toiminta edellyttää toimijoiltaan selkeää organisoitumista, jonka muoto on riippuvainen toiminnan laajuudesta sekä taloudellisista ja toiminnallisista tavoitteista.

Lähteet

1. [^]Sireni, M., Halonen M., Hannonen, O., Hirvonen, T., Jolkkonen, A., Kahila, P., Kattilakoski, M., Kuhmonen, H-M., Kurvinen, A., Lemponen, V., Rautiainen, S., Saukkonen, P. & Åström, C. 2017. Maaseutukatsaus 2017. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 7. Hakupäivä 19.12.2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-453-958-6>
2. ^{^ abcdefg}Kattilakoski, M. 2015. Kylien yhteisöllinen palvelutuotanto – paikallista hallintaa palvelujärjestelmämuutoksessa. Maaseudun Uusi Aika 1, 19–36. Hakupäivä 19.12.2017. <http://www.mua-lehti.fi/kattilakoski/>
3. ^{^ abcdefg}Rinne-Koski, K., Lähdesmäki, M. & Matilainen, A. 2017. Kyläyhdistykset ja yhteiskunnallinen yrittäjyys? Katsaukset, MUA 2. Hakupäivä 19.12.2017. <http://www.mua-lehti.fi/kylayhdistykset-ja-yhteiskunnallisen-yrittajyyys/>
4. ^{^ abc}Rouhiainen, V. 2014. Kylätoiminnan tila maaseututyypeittäin ja maakunnittain. Helsingin yliopisto: Ruralia-instituutti, Raportteja 122. Hakupäivä 19.12.2017. <http://www.helsinki.fi/ruralia/julkaisut/pdf/Raportteja122.pdf>
5. [^]Kuha, R. 2012. Tulevaisuuden kylät: Maaseudun elinkeinoelämän mahdollisuuksien tarkastelua mikrotason talousalueina. MTT Raportti 72. Hakupäivä 19.12.2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-487-417-5>
6. [^]Kumpulainen, K. 2012. Kylätoiminta ja aktiivisen kylän tuottaminen. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Hakupäivä 26.2.2018. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/40912...>
7. ^{^ ab}Kulmala, M. 2017. Eduskuntaan perustettiin kylätoimintaverkosto. Maaseudun tulevaisuus. Hakupäivä 19.2.2017. <http://www.maaseuduntulevaisuus.fi/politiikka...>
8. [^]Porkka, R. 2017. Pohjois-Pohjanmaan Kylät ry:n puheenjohtaja. Puhelinhaastattelu 13.4.2017. Tekijöiden hallussa.
9. [^]Tedre, S. & Töysä, V. 2016. Hyvinvointivaltio tuli kylään ja lähti sieltä pois. Maalaiskoulut paikallisyhteisöissään. Teoksessa S. Tedre, S. Pöllänen, & M. Voutilainen (toim.) Maaseudun näkökulmasta. Tarkennuksia hyvinvointipalveluiden muutoksiin. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy, 64–76.
10. [^]Osuuskunta Harjun Lähivoima www-sivut. Hakupäivä 22.12.2017. <http://www.harjunlahivoima.fi/>

11. [△Ponnikas, J., Voutilainen, O., Korhonen, S. & Kuhmonen, H-M. 2014. Maaseutukatsaus 2014. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä YTR. Alueiden kehittäminen 2. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.](#)
12. [△Kasku – kasvaa ja hyvinvointia kulttuurista ja luonnosta. Hankkeen www-sivut. Oulun ammattikorkeakoulu. Hakupäivä 22.12.2017.](#)
<http://www.oamk.fi/fi/tutkimus-ja-kehitys/hankkeet/kasku/>

Metatiedot

Nimeke: Kyläyhteisöt turvaamaan palveluita ja elinvoimaa maaseutualueille

Tekijä: Virkkula Outi; Aro Päivi; Karlström Jukka; Mikkonen Ilkka

Aihe, asiasanat: kylätoimikunnat, kyläyhdistykset, kyläyhteisöt, maaseutu, palveluntuottajat, yhteisöllisyys

Tiivistelmä: Artikkelissa tehdään katsaus suomalaisten kylien ja erityisesti Pohjois-Pohjanmaan kyläyhteisöjen toimintaan. Tavoitteena on arvioida kyläyhteisöjen potentiaali maaseutualueiden elävöittäjinä ja kehittäjinä. Sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestäminen ja alueiden kehittäminen ovat muutostilassa ja haastavat myös paikallisyhteisöjä reagoimaan. Osassa kyliä on jo tehty mittavia ratkaisuja peruspalveluiden säilyttämiseksi. On reagoitu, jotta elinvoimaisuus ja palvelut pysyvät kylässä.

Yksi mahdollisuus on avata palvelutarjontaa lähialueiden toimijoille. Palveluiden erityisyys rakentuisi tällöin maaseudun hiljaisuuden, luontoympäristön ja kiireettömyyden kokemuksiin. Muun muassa ikääntyvän väestön vihreän hoivan ja voiman (green care) palvelut voisivat jatkossa sijoittua kaupunkien läheisten maaseutualueiden tuotettavaksi. Samoin maaseutukylissä voitaisiin tarjota pk-yrityksille kulttuuri- ja luontolähtöisiä työhyvinvointipalveluita. Työhyvinvointipalvelut voitaisiin integroida osaksi laajempaa kyläpalveluiden kokonaisratkaisua, yhteisöllistä palvelutuotantoa. Erilaiset (työ)hyvinvointia tukevat palvelut tuovat kyliin uudentyyppistä asiakasvirtaa ja edistävät ympärivuotisen liiketoiminnan kehittämistä.

Monimuotoistuva yritysmäinen toiminta edellyttää kylätoimijoilta organisoitumista, sitoutumista, suunnitelmallisuutta ja aktiivista yhteistyötä.

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu, Oamk

Aikamääre: Julkaistu 2018-04-18

Pysyvä osoite: <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe201802263584>

Kieli: suomi

Suhde: <http://urn.fi/URN:ISSN:1798-2022>, ePooki - Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut

Oikeudet: Julkaisu on tekijänoikeussäännösten alainen. Teosta voi lukea ja tulostaa henkilökohtaista käyttöä varten. Käyttö kaupallisiin tarkoituksiin on kielletty.

Näin viittaat tähän julkaisuun

Virkkula, O., Aro, P., Karlström, J. & Mikkonen, I. 2018. Kyläyhteisöt turvaamaan palveluita ja elinvoimaa maaseutualueille. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 16. Hakupäivä 18.4.2018. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe201802263584>.